

УДК371.134(438)

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВНЗ ПОЛЬЩІ Й УКРАЇНИ: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ

Світлана Деркач

У статті здійснено компаративний аналіз досвіду організації професійної підготовки вчителя англійської мови у вищих навчальних закладах Польщі й України. Висвітлено результати компаративного аналізу змісту навчальних планів із спеціальності «англійська філологія», досліджених в українських та польських закладах вищої освіти.

Ключові слова: професійна підготовка, вчитель англійської мови, цикли підготовки, загальна підготовка, філологічна підготовка, практична підготовка, досвід професійної підготовки.

Реалізація у вищій освіті ідей Болонського процесу та Рекомендацій Ради Європи щодо підготовки сучасних учителів вимагає формування фахівців нової генерації, здатних до активного життя та ефективного виконання своїх професійних функцій. Учителі іноземних мов повинні відповідати вимогам, які висуваються до них у контексті сучасної мовної політики. Рада Європи для вдосконалення підготовки вчителів та студентів розробила ключові дії, наведені нижче [5].

1. Сприяти лінгвістичній різноманітності та заохочувати людей вивчати іноземні мови, які мало поширені або рідковживані.

2. Націлити кожного громадянина на набуття здатності спілкуватися рідною мовою і ще двома іноземними мовами європейської спільноти.

3. Вдосконалити якість та кількість вивчення й навчання іноземних мов.

Виконання поставлених завдань можливе лише за умови розвитку співпраці та конвергенції в галузі підготовки вчителів іноземних мов, а особливо англійської мови як сучасної *lingua franca*.

У зв'язку з цим цікавим і актуальним є дослідження досвіду організації професійної підготовки вчителів англійської мови в європейських країнах, зокрема, в Польщі, яка є найближчим географічним сусідом України і з 1999 року приєднана до Болонського процесу, а в 2003 році вступила до ЄС. Вивчення і порівняння досвіду підготовки вчителів англійської мови у польських ВНЗ зумовлені подібністю освітніх перетворень, які вже відбулися в Польщі і нині здійснюються в нашій державі.

Остання декада нинішнього століття поповнила українську наукову скарбницю дисертаціями, предметом яких були різні аспекти професійної освіти в Польщі: А. В. Василюк (професійно-педагогічна підготовка вчителів у Польщі), Л. М. Гриневич (тенденції децентралізації управління базовою освітою в сучасній Польщі), С. Я. Когут (система професійної підготовки соціального педагога в Польщі), Є. Нероба (професійна підготовка інженерів-педагогів у Польщі), В. Р. Пасічник (система підготовки вчителя історії в

Польщі), Л. М. Юрчук (стан і тенденції розвитку системи післядипломної педагогічної освіти в Польщі), І. Шемпрух (тенденції розвитку педагогічної освіти в Польщі).

Науковий інтерес нашого дослідження становлять *проблеми професійної підготовки вчителів іноземної мови*, якими займається низка дослідників, наприклад, у Польщі – С. Вішневська, Ф. Груша, Г. Кв'ятковська, Г. Коморовська, Г. Матез, І. Страхановська; в Україні – Н. М. Авшенюк, В. В. Баркасі, О. В. Герасимова, І. А. Закір'янова, Н. А. Молодиченко, Н. В. Савчак, Т. М. Шкваріна тощо.

Мета статті полягає у висвітленні результатів компаративного аналізу організації професійної підготовки вчителів англійської мови та змісту навчальних планів у вищих навчальних закладах Польщі й України.

Спільною метою всіх вищих педагогічних навчальних закладів Польщі й України є підготовка нового типу вчителя, здатного виконувати свої професійні обов'язки в мобільній, демократичній та гуманістичній педагогічній системі. Засади підготовки вчителів англійської мови в Польщі й Україні розглянуто на організаційному і змістовому рівнях. На організаційному рівні проаналізовано і порівняно:

- типи навчальних закладів, які здійснюють підготовку вчителів англійської мови;
- освітньо-кваліфікаційні рівні;
- стандарти підготовки вчителів англійської мови;
- структуру підготовки;
- принципи розроблення навчальних програм.

Результати проведеного аналізу узагальнено в таблиці (див. табл. 1)

З метою вивчення польського досвіду підготовки вчителів англійської мови на змістовому рівні в нашому дослідженні проаналізовано зміст чинних навчальних програм професійної підготовки вчителів англійської мови у восьми державних вищих навчальних закладах, підпорядкованих Міністерству Народної Освіти Республіки Польщі. Вибір названих нижче закладів підготовки майбутніх учителів англійської мови є цільовим, урахувалися такі чинники відбору, як типи вищих навчальних закладів, доступність документації, регіон функціонування (були підбрані такі ВНЗ, які знаходяться на півночі, півдні, заході, сході та в центрі Польщі). Такий підхід допоможе нам проаналізувати процес підготовки вчителів англійської мови в Польщі в цілому та узагальнити всі складові досліджуваної наукової проблеми.

Сконцентровано увагу на аналізі професійної підготовки вчителів на студіях англійської філології денної форми навчання освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» у низці вищих навчальних закладів (див. табл. 2): 1) Познанському університеті імені Адама Міцкевича; 2) Бялистоцькому університеті; 3) Люблінському Католицькому університеті Яна Павла II; 4) Варшавському інституті англістики; 5) Опольському інституті англійської філології; 6) Педагогічній вищій школі в Кросно; 7) Педагогічному колегіумі іноземних мов у Бидгощу; 8) Педагогічному колегіумі іноземних мов у Тихах [2-9].

Таблиця 1

Організаційний рівень професійної підготовки вчителів англійської мови у ВНЗ Польщі й України: спільне та відмінне

Польща	Україна
1. Заклади, що забезпечують підготовку вчителів англійської мови для роботи в базовій (основній) школі:	
▪ педагогічні колегіуми іноземних мов (переважно); ▪ вищі педагогічні школи; ▪ інститути; ▪ університети	▪ педагогічні коледжі (училища); ▪ інститути; ▪ педагогічні університети
2. Освітньо-кваліфікаційні рівні	
▪ бакалавр – <u>3 роки</u> ▪ магістр – <u>2 роки</u>	▪ бакалавр – <u>4 роки</u> ▪ спеціаліст – <u>1 рік</u> ▪ магістр – <u>1 рік</u>
3. Наявність стандарту підготовки вчителя іноземної мови:	
▪ функціонування єдиного стандарту професійної підготовки вчителів іноземних мов з 2004 р.	▪ відсутність єдиного стандарту професійної підготовки вчителів іноземних мов
4. Структура підготовки	
4. Двопредметна спеціалізація (де перша спеціалізація – англійська мова, а друга, наприклад: ▪ друга іноземна мова; ▪ дошкільна (початкова) освіта; ▪ педагогіка; ▪ технічне виховання; ▪ європейська едукація; ▪ суспільствознавство; ▪ інформаційні технології; ▪ економіка	4. Двопредметна спеціалізація (де перша спеціалізація – англійська мова, а друга, наприклад: ▪ друга іноземна мова; ▪ дошкільна (початкова) освіта; ▪ педагогіка; ▪ література
5. Навчальні програми	
▪ автономія в інтерпретації навчальних програм, підбору підручників	▪ автономія в інтерпретації навчальних програм, підбору підручників

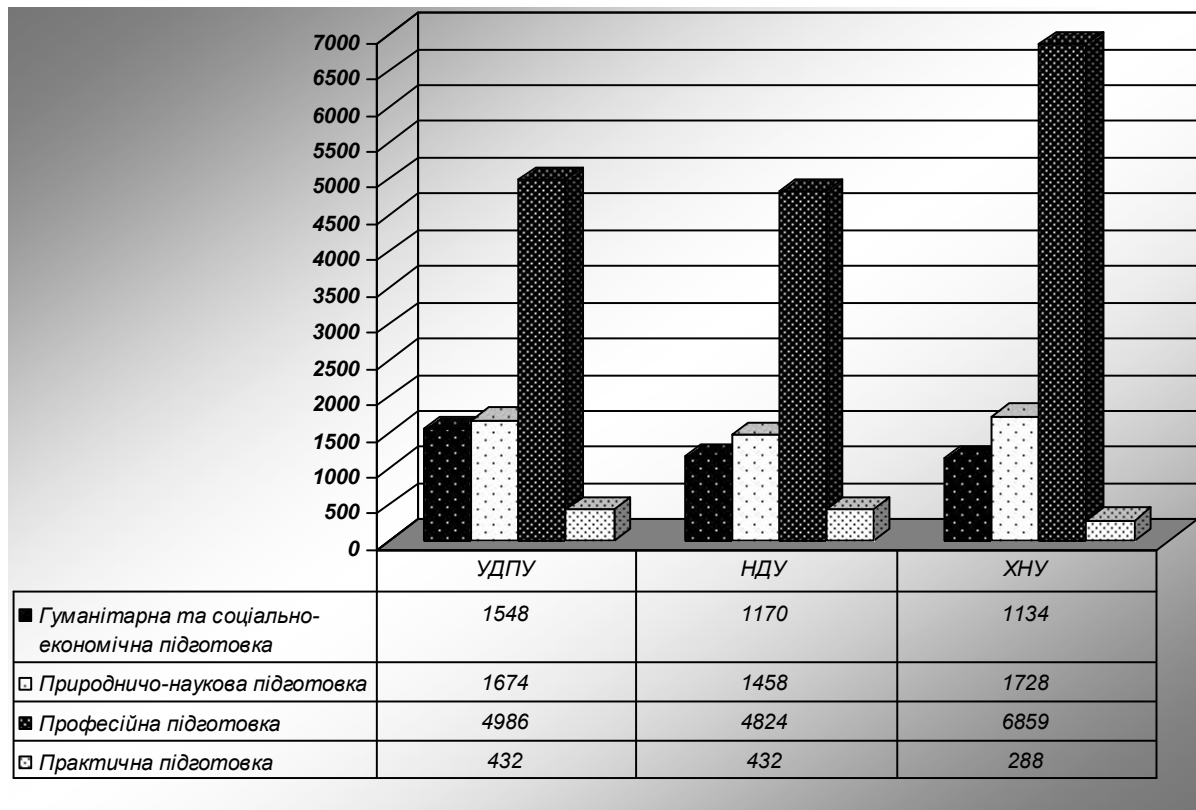

Для здійснення компаративного аналізу було проаналізовано досвід факультетів англійської філології в таких українських ВНЗ: 1) Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини; 2) Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя; 3) Хмельницькому національному університеті (див. табл. 3).

У таблицях № 2 і № 3 показано обсяги навантаження студентів факультетів англійської філології Польщі та України на рівні кожного циклу підготовки. В результаті порівняльного аналізу навчальних планів звертаємо увагу на те, що професійна підготовка вчителів англійської мови в обох країнах базується на трьох циклах програмової підготовки, які відрізняються номінативно, наповненням дисциплін та нормативним обсягом академічних годин. Якщо для підготовки вчителів англійської мови в польських ВНЗ призначено від 2300 до 2800 академічних годин, то норма українських ВНЗ становить майже від 8000 до 10000 год.

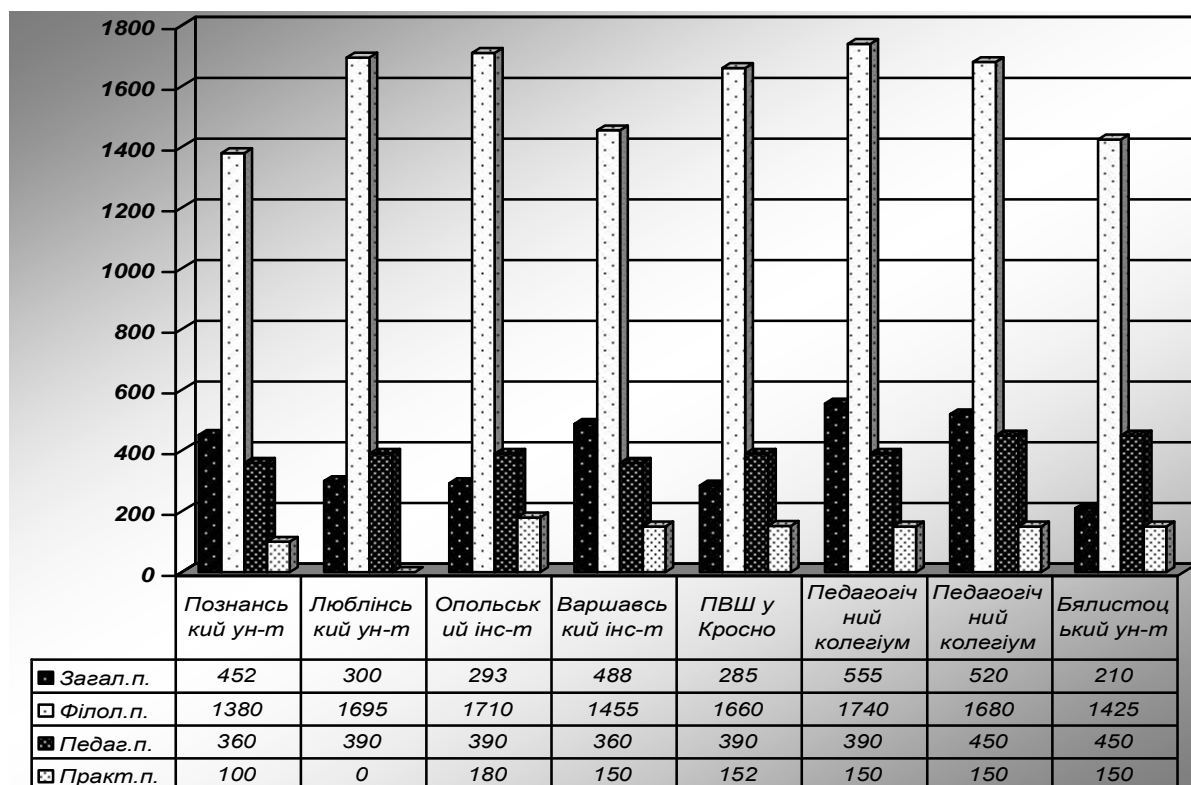
Таблиця 2

Співвідношення гуманітарної та соціально-економічної, природничо-наукової, професійної та практичної підготовки студентів факультету англійської філології в українських ВНЗ

Співвідношення загальної, педагогічної, філологічної підготовки та педагогічної практики студентів факультету англійської філології польських ВНЗ

У результаті аналізу навчальних планів та програм [2-9] можемо виділити низку **особливостей**:

- в Україні на підготовку вчителя англійської мови надається в тричотири рази більше годин, ніж у Польщі;
- кількість дисциплін у навчальних планах Польщі – 25-35, тоді як у навчальних планах України – 50-60;
- в Польщі у ВНЗ на дипломні семінари за стандартом призначено 60 годин, а у ВНЗ України на 2 курсові роботи – 288 годин (УДПУ), державну атестацію – 144 години (УДПУ) або 108 годин (ХНУ);
- навчальні програми вищих шкіл I ступеня з підготовки вчителів англійської мови в Польщі пропонують три роки професійної підготовки, в Україні – чотири роки;
- навчальні програми польських ВНЗ I ступеня включають 180 кредитів, а навчальні програми українських ВНЗ – 240 кредитів;
- пропорційність циклів професійної підготовки вчителів англійської мови в Україні й Польщі в часовому вимірі і кількості годин є майже однаковою: філологічна (професійна) підготовка 60-70 %, педагогічна підготовка – 14-20 %, загальна підготовка – 10-20 %;
- на проходження практичної підготовки студентів-філологів у

польських школах передбачено 150 годин, в українських вищих школах удвічі більше: 288–432 години.

Реалізація педагогічної практики на сучасному освітньому етапі в польських ВНЗ відбувається в двох формах:

I. Асистентська практика, яка містить:

- пасивно-асистентську практику (має пропедевтичний характер);
- асистентсько-вчительську практику (допомога вчителю у проведенні певного етапу уроку, виготовленні та добірї дидактичних матеріалів).

II. Предметно-методична практика (самостійна підготовка навчальної документації та дидактичних матеріалів для проведення власних уроків).

Таблиця 4

Педагогічна практика майбутніх учителів англійської мови в Польщі й Україні

	Види шкільних практик	Терміни проходження шкільної практики		Всього тижнів	Загальний обсяг годин
		Семестри	Тижні		
Польща	1. Асистентська	1,2 або 2,3	4	8	150
	2. Предметно-методична	4,5	4		
Україна	1. Виховна в таборах	6	3	13	432
	2. Навчально-педагогічна	4,6,7	4		
	3. Педагогічно-виробнича	8	6		

На відміну від Польщі, в Україні студенти факультету англійської філології проходять три види практики:

I. Виховна практика в літніх оздоровчих таборах є важливим видом практичної діяльності, під час якої студенти беруть участь у художній самодіяльності, проводять бесіди з дітьми, займаються діагностичною діяльністю, розв'язують складні педагогічні ситуації, організують колектив дітей на спільну діяльність.

II. Навчально-педагогічна практика носить пасивний характер, студенти є спостерігачами навчально-виховного процесу.

III. Педагогічно-виробнича практика відбувається в активній формі, під час якої практиканти мають проводити власні уроки, виховні години й відвідувати уроки своїх студентів-колег з детальним аналізом.

У результаті порівняння спостерігаємо, що для майбутніх учителів англійської мови програма практики реалізується:

- а) в Польщі впродовж 8 тижнів, в Україні – 13 тижнів;
- б) обсяг годин на психолого-педагогічну практику в українських ВНЗ у два-три рази більший, ніж у Польщі;

в) у Польщі студенти-філологи проходять два види практики, в Україні – три види;

д) у Польщі практика має проходити тільки в межах міста (для кращого контролю керівниками-методистами), в якому розташований вищий заклад із підготовки вчителів англійської мови, в Україні – в межах області (частково в селах і частково в містах за направленням);

е) навчальні програми ВНЗ Польщі передбачають практику з I курсу (Варшавський інститут англістики та Педагогічний колегіум іноземних мов у Тихах), інші – з II курсу (Познанський університет імені Адама Міцкевича, Б'ялистоцький університет, Опольський інститут англійської філології, Педагогічна Вища Школа у Кросно, Педагогічний колегіум іноземних мов у Бидгощу) й закінчують на III курсі. В Уманському державному педагогічному університеті навчальна практика розпочинається на II курсі (більша її частина проходить на III курсі) й на IV курсі – педагогічно-виробнича практика. У Ніжинському педагогічному університеті терміни педагогічної практики аналогічні, за винятком навчальної практики, яка відбувається на II курсі.

Отже, в результаті порівняльного аналізу можемо визначити, що професійна підготовка вчителів англійської мови у ВНЗ Польщі на організаційному і змістовому рівнях мають такі особливості: більший вибір закладів із підготовки вчителів англійської мови; двоступенева підготовка вчителів; наявність стандарту підготовки вчителів; ширший спектр другої спеціалізації; зменшення терміну навчання освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр»; відповідність обсягу кредитів навчальних програм європейському стандарту; зменшення переліку академічних дисциплін; звуження термінів і видів педагогічної практики.

Подальшим дослідженням наукової теми буде розроблення практичних рекомендацій щодо використання позитивного досвіду Польщі в підготовці вчителів англійської мови в Україні.

Список використаних джерел:

1. Council of Europe (1998) Recommendation No.R (98) 6 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Modern Languages (Adopted by the Committee of Ministers on 17 March 1998, at the 623rd meeting of the Ministers' Deputies). – Strasbourg: Council of Europe.
2. Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych w Tuchach [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tyskiekolegium.pl/joomla/>
3. Uniwersytet w Białymstoku [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://filologia.uwb.edu.pl/>
4. Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kul.pl/>
5. Instytut Anglistyki Uniwersytetu Warszawskiego [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.angli.uw.edu.pl/index.php/kontakt.html>
6. Poznań Adam Mickiewicz University [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ifa.amu.edu.pl/fa/>
7. Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Krośnie [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nk.pl/school/60778/61>
8. Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych w Bydgoszczy [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nkjo.bydgoszcz.pl/?id=3&gid=3&did=3>
9. Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych w Opolu [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nkjo.opole.pl/nkjo/>